

Oslo, 26. oktober 2006

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Endringer i pasientrettighetsloven etter rusreformen m. m. - høring

Det vises til departementets høringsnotat datert 19. juli 2006 med høringsfrist 1. november 2006.

Pasientombudene har med tilfredshet merket seg departementets uttalte ønsker om å sikre rusmiddelmissbrukere de lovfestede pasientrettighetene og å likestille rusmiddelmissbrukere med andre pasientgrupper. Det er vår oppfatning at dersom disse ønskene fullt ut skal imøtekommes, må departementet ta hensyn til våre tilbakemeldinger i denne høringsuttalelsen.

Ad forslag til endringer i pasientrettighetsloven:

Vi anser forslag til endringer i pasientrettighetslovens §§ 2-1 til 2-3 som endringer kun av teknisk karakter for å inkorporere rusreformen i denne del av lovverket. I vårt daglige arbeid har vi erfart behov for presiseringer slik at rusmiddelmissbrukere skal få gjennomslag for pasientrettigheter. Det er positivt at det av § 2-1 andre ledd konkret fremgår at rusmiddelmissbrukere har rett til en individuell behandlingsfrist dersom de trenger spesialisert behandling. Tilsvarende gjelder presiseringen i bestemmelsens femte ledd, og tilføyelsene i §§ 2-2 og 2-3.

Når det gjelder de alternative forslagene til endringer i pasientrettighetslovens § 2-4 har vi behov for å gi en mer utdypende tilbakemelding.

Retten til valg av sykehus har i flere steder i landet vært praktisert i mye lengre tid enn den har vært lovfestet. Å kunne velge på hvilket sykehus/DPS man skal behandles, oppfattes i dag som en grunnfestet rettighet og tas som en selvfølge av pasientene. At mange pasienter ikke benytter seg av denne valgmuligheten, betyr ikke at det er behov for å innskrenke rettigheten. Pasientombudene registrerer, uten å applaudere, at lovgiver innskrenker pasientenes valgmuligheter når det gjelder pasienter under tvungen observasjon eller tvungent psykisk helsevern. Endringen er vedtatt, men ikke trådt i kraft. Vi leser at det kun er i *helt spesielle* tilfeller at rettigheten innskrenkes – det gjelder ikke enhver pasient på tvang. Vi frykter imidlertid at unntakene i praksis gjøres til hovedregel.

Helse- og sosialombudet / Pasientombudet i Oslo

Lille Grensen 7
0159 OSLO

tlf.: 22 33 05 15 faks.: 22 33 40 35 e-post: post@ombudet.no

Pasientombudene har erfaring med at personell i psykiatrien har prøvd å begrense pasienters valgfrihet "av faglige grunner", også i tilfeller der det var åpenbart at skifte av behandlere / behandlingssted var påkrevd for å fortsette behandling av pasienten. Pasientombudene er redd en innskrenking i valgfriheten signaliserer en prinsipiell endring: "Faglige grunner" overordnes pasientens rett til selv å velge.

Nå foreslås tilsvarende innskrenkning for LAR-pasienter og pasienter som er henvist etter sosialtjenestelovens §§ 6-2 og 6-2a. For sistnevnte pasienters vedkommende er det en viss logikk i at disse gis samme presisering ift valgfrihet som tvangsinnlagte, psykiatriske pasienter, dersom begrensninger i det hele tatt skal innføres.

Annerledes er det for LAR-pasienter. LAR-pasienter er ikke underlagt tvang. Behandlingen bygger på pasientens samtykke. Det er et stort inngrep i LAR-pasienters rettigheter dersom de skal gis innskrenkninger i valg av behandlingssted. Flertallet av landets pasientombud finner ikke forslaget tilstrekkelig begrunnet i høringsnotatet. Hensynet til tett samarbeid med nærmiljø og lokal sosial- og helsetjeneste ble i sin tid også brukt som begrunnelse for å unnta barne- og ungdomspsykiatrien fra § 2-4. (Senere er dette unntaket fjerna.) Når pasienten velger LAR-enhet, er disse momentene noe av det *pasienten* må vurdere og ta hensyn til når han/hun velger behandlingssted. Å frata LAR-pasientene denne rettigheten er å lage særregel for en bestemt pasientgruppe som frivillig oppsøker spesialisert helsetjeneste for å få hjelp. Det bidrar ikke til likeverdighet med og samme grad av rettssikkerhet som andre pasientgrupper.

Flertallet av pasientombudene i Norge er på denne bakgrunn skeptisk til enhver ny innskrenkning i pasienters rett til å velge sykehus/behandlingssted. Vi kan heller ikke se at argumentene for innskrenkningen overfor pasienter underlagt tvang gjelder like sterkt for LAR-pasienter. I praksis foreslås det et kraftig innhogg i pasientrettighetene *fordi* pasienten er rusmiddelmisbruker. Vi finner dette meget uheldig. Vi vil fraråde en slik innskrenkning.

To av pasientombudene uttrykker imidlertid støtte til departementets forslag om særregler for LAR-pasienter.

I forslagens alternativ 2 til endring av pasientrettighetslovens § 2-4 foreslås det en generell bestemmelse der det kan gis forskrift om nærmere presiseringer av avgrensningen ift hvilke institusjonstyper som omfattes. Pasientombudene i Norge mener at det faller innenfor *lovgivers* oppgaver å foreta slike avgrensninger. Vi er imot at dette arbeidet skal overtas av departementet.

Vi anbefaler derfor departementet å foreslå endringer i § 2-4 slik som omtalt i alternativ 1, første ledd. Flertallet mener at hele tredje ledd bør utgå.

Ad forslag til endringer i spesialisthelsetjenesteloven:

Vi har ingen kommentarer til endringsforslagene vedrørende lovens §§ 3-1 til 3-14.

Departementet foreslår å gi adgang til å fastsette nærmere regler om LAR. Rusmiddelmissbrukere, herunder LAR-pasienter, har krav på samme rettssikkerhet og pasientrettigheter som alle andre pasientgrupper, jfr også hva som av høringsnotatet fremgår som departementets formål med endringsforslagene. Flertallet av pasientombud i Norge er ikke enige med departementet i at det er behov for egne regler når det gjelder LAR-pasienter. Dette gjøres ikke for andre grupper pasienter, og strider dermed mot hensynet til likebehandling og lik rettssikkerhet for pasientgrupper. Vi oppfatter forskriftsforslaget som et forsøk på å innskrenke rettighetene til akkurat denne pasientgruppen, og et forslag som er direkte i motstrid til uttalt ønske om likeverdighet og lik rettssikkerhet for rusmiddelmissbrukere som for andre pasienter. "Forholdene" som listes opp i merknadene til bestemmelsen er til dels oppdragende i formen – noe som gir andre assosiasjoner enn ønske om å gi et adekvat, tverrfaglig tilbud til personer med rusmiddelmissbruk.

Departementet anmodet sitt eget fagdirektorat om å vurdere regelverk og organisering av LAR-tilbudet og foreslå endringer. Vi minner om direktoratets anbefalinger, som er sitert i høringsnotatet s. 24. Her fremgår tydelig at tjenester til rusmiddelmissbrukere bør reguleres etter pasientrettighetsloven, det anbefales å integrere LAR-sentrene og at innskriving og utskrivning baseres på faglig grunnlag, osv. Pasientombudene i Norge slutter seg til disse anbefalingene.

Det er åpenbart at vurderinger vedrørende inntak i LAR må baseres på en tverrfaglig vurdering av hver enkelt pasient. Vi kan ikke se noen grunn til at det skal gjelde særlige, innskrenkende regler for akkurat denne pasientgruppen. Når pasienter skal vurderes ift behov for spesialisert hjelp, skal prioriteringsforskriften legges til grunn.

To av landets pasientombud er uenige i flertallets vurderinger og slutter seg til departementets forslag på dette punktet.

På vegne av landets pasientombud

Peter Holm
Leder av pasientombudskollegiet

Saksbehandlere:
Pasientombudet i Vestfold Anne-Birgitte Andersen
Pasientombudet i Nord-Trøndelag Kjell J. Vang

Kopi: Landets pasientombud
